

Somfai Béla

Szexuális etika jegyzet

Tartalom

BEVEZETÉS

ALAPFELTEVÉSEK

Érzékiesség és Gyöngédség Integrációja.

(Az Intimitás Nyelve)

(Teremtő Szeretet)

SZENTÍRÁSI ALAPOK

Ószövetség

Az Újszövetség Szexuális Erkölcsfelfogása

Szent Pál Szexuális Etikája

Összefoglalás

(A Katolikus Levelek Szexuális Etikája)

SZEXUÁLIS ETIKA A KERESZTÉNY HAGYOMÁNYBAN

Az Egyházatyák Kora

Szent Ágoston tanítása.

(A Középkor Szexuális Etikája)

(A Reformáció kora)

(Kazuisztika és az Egyházi Tanítóhivatal)

(A Hagyományos Álláspont Összefoglalása)

A MODERN KOR KIHÍVÁSA:

(A Születésszabályzás Problémája, Az Egyházi Tanítóhivatal Válasza)

Az enciklika amely megosztotta az Egyházat, Humanae Vitae és ami azt követte

Későbbi Fejlemények

(Pasztorális Lehetőségek)

A SZENT HITTANI KONGREGÁCIÓ NYILATKOZATA SZEXUÁLETIKAI KÉRDÉSEKBEN

Kommentár a Hittani Kongregáció "Persona Humana" című Nyilatkozatához

PASZTORÁLIS KÉRDÉSEK

HOMOSZEXUALITÁS,

ERŐSZAK A HÁZASSÁGBAN

PASZTORÁCIÓS LEHETŐSÉGEK ELVÁLTAK ÉS ÚJRAHÁZASODOTTAK ÉLETÉBEN

Bevezetés

Közismert az a tréfás megjegyzés, hogy szexuális kérdésekkel kapcsolatban az orvos vagy a biológus rendszerint azt magyarázza meg, hogy mit, mikor és hogyan kell tenni, a pszichológus arról beszél, hogy ki és miért teszi azt, amit cselekszik, a lelkipásztor pedig arról igyekszik

meggyőzni hallgatóságát, hogy miért nem szabad azt megtenni. Akár tréfás ez a megjegyzés, akár nem, hosszú történelmi tapasztalat áll mögötte. A szexuális magatartás erkölcsi kérdéseit még a házasságon belül is negatív kiindulópontból vizsgálta a keresztény teológia Szent Ágoston kora óta. Ezt a szemléletmódot átvette a reformáció is. A vallásos nyelvhasználatban napjainkig megtaláljuk ennek nyomait. Például a "bűnben élés" kifejezés többnyire szexuális kapcsolatokban talált rendellenességre és nem gőgre, kapzsiságra vagy alapvető igazságtalan beállítottságra utal ma is. A gondolkodásmód megváltozásának kezdete csupán mintegy száz évre megy vissza, gyökeres fordulatot pedig csak a II. Vatikáni Zsinat teológiája hozott. Ez a teológus és a lelkipásztor számára is megváltoztatta a kérdést: a hangsúly ma már nem a tilalmakon van, hanem azon, hogy hogyan lehet az Isten képe és hasonlatosságára teremtett ember szexualitását a Teremtő szándéka szerinti szépségében és jóságában kibontakoztatni; hogyan valósulhat meg ma is az az isteni áldás, amit a férfi-női polarításban teremtett ember kapott. Erre keressük a választ ebben vizsgálódásban is. A zsinati fordulatot megelőzte a második világháború utáni időszakkal azonosított "szexuális forradalom", amely gyökeresen megváltoztatta a nyugati világ fölfogását a szexuális magatartásról. Ennek a megváltozott szemléletmódnak néhány jellegzetes sajátosságát és következményét szem előtt kell tartanunk ahhoz, hogy az idevonatkozó biblikus hagyomány gazdagságát, a zsinati teológia szexuáletikai vonatkozásait és még inkább a pápai tanítóhivatal idevonatkozó modern megállapításait megfelelő összefüggésbe helyezhessük. A mai embertudományok egybehangzó tanúsága szerint a személyiséget lényegében meghatározó sajátosságok közé tartozik a szexualitás, melynek a termékenység biztosításán kívül sok más szerepe is van az ember életében. A fogamzásgátló szerek elterjedt használata kialakította azt a közmeggyőződést, hogy a szexuális aktivitás és a termékenység között éppen úgy nincsen szükségszerű kapcsolat, mint a szexuális gyönyör és a bensőséges férfi-női kapcsolat között. Ezért manapság a homo- és heteroszexuális magatartás közötti különbségek is elmosódnak. A feminista mozgalom törekvései is hatással vannak a szemléletmód átalakulására. A fogamzásgátlás lehetővé tette azt, hogy a nők megszabaduljanak a termékenységgel járó megkötöttség terheitől, és szexuális magatartásukban a "férfiakhoz hasonló szabadságot" élvezve a társadalom minden szempontból egyenlő tagjaivá váljanak. Ez a meggyőződés áll jelentős mértékben a nyugati társadalmakban megfigyelhető és a Magyarországon egyre aggasztóbbá váló népességcsökkenés jelensége mögött is.

A liberális individualista társadalomszemlélet a szexuális aktivitás minden formáját a magánszféra területére helyezte. Nincsen büntény áldozat nélkül, ezért döntéshozatalra képes felnőttek esetében a magánjellegű és az életadás lehetőségétől elválasztott szexuális aktivitás minden formáját fel kell "szabadítani" a társadalmi szankciók alól, feltéve, hogy a résztvevők szabad beleegyezésüket megadták. Ezek a szankciók ugyanis legtöbbször csak a patriarkális társadalmi rendet, és azon belül a férfiak domináns szerepét védték. Kivételt csupán a szexuális erőszak, a pszichológiai zsarolás vagy az anyagi kizsákmányolás esetei képeznek. Ebből a szemléletmódból származik a pornográfiával és a prostitúcióval kapcsolatban kialakult törvényes gyakorlat is, amely a szabályozás és ellenőrzés lehetőségeit jelentősen leszűkítette. A liberális individualista társadalomszemlélet ugyanis megnehezíti a szólásszabadság és a pornográfia, a szabad beleegyezés és a gazdasági vagy fizikai erőszak közötti határvonal következetes meghúzását. A posztmodern világ ellentmondásos gondolkodásmódjára jellemző, hogy amíg a házasság és életvállalás kérdése is a magánszféra területére szorult, a terhességvállalás vagy visszautasítás különböző lehetőségei törvényes szabályozás valamint

szociális támogatás tárgyává váltak, az emberi szexualitás megnyilvánulási módjai pedig az "információs piacra" kerültek. Az emberi test vagy annak részei hirdetések eszközévé váltak a pornográfia és a prostitúció a hétköznapi élet megszokott üzleti jelensége lett. A magánélet szexuális eseményei és botrányai is, különösen hírneves személyek esetében, a hírszolgálat érdeklődésének középpontjába kerültek. Az életre szóló lekötöttséggel járó szerelem és a "szórakoztató szeretkezés" szétválasztásával az ember szexuális kapcsolatainak szépsége, romantikája, bensőséges és személyes jellege elhomályosodott. Csökkenőben van a kölcsönös lekötöttségen alapuló házasságok száma, a válás és az elkötelezettség nélküli együttélés gyakorisága pedig növekszik.

A szexuális magatartás "felszabadulása" következtében világszerte rohamosan terjed az AIDS és több más, a szexuális aktivitással kapcsolatos fertőző betegség. Hasonlóan növekszik a serdülőkori és házasságon kívüli terhességek és a magzatelhajtások gyakorisága. Megnövekedett az egyedül álló fiatalok száma is. A betegségek fékező, elrettentő hatását a "biztonságos szex" tévhite ellensúlyozza. Ezért, a "nem-tervezett terhességhez" hasonlóan a fertőzést sem a felelőtlen magatartásnak, hanem tudatlanságnak vagy gondatlanságnak, az eszközök hibás használatának tulajdonítja a közfelfogás, a "biztonságos" óvószerek megfelelő használatával mindez elkerülhető. A fertőzés terjedésének fenyegető statisztikája sem képes ezt a tévhitet elegendő mértékben ellensúlyozni. Más országokhoz hasonlóan a magyarországi iskolai szexuális nevelés is azt bizonyítja, hogy az elmúlt évtizedek valláserkölcsei értékszemlélettől független, pusztán technikai ismereteket közlő elemi és középiskolai programja eredménytelennek bizonyult. A házassági kötelékek meglazulásában nagy szerepe van a munkalehetőségek biztosításához szükséges társadalmi mobilitásnak is. Ez megnehezíti a közvetlen hozzátartozókkal és a bensőséges barátokkal való kapcsolatok életben tartását, akiktől a házasságban fölmerülő problémák és krízishelyzetek megoldásához a legmegbízhatóbb segítséget kaphatnák az élettársak; ennek híján nagyon sok esetben segítség nélkül maradnak legnehezebb problémáik megoldásában. A nyugati társadalmakban majdnem minden második gyermek felbomlott házasságban nő fel. Újabb felmérések azt bizonyítják, hogy ennek káros hatásait eddig lebecsülték. Noha több-kevesebb sikerrel ellensúlyozni lehet ezeket, ma már nem állítható feltétel nélkül, hogy a rossz házasság felbontása a gyermekek szempontjából előnyösebb, mint az ellentétekkel és feszültséggel telt kapcsolat fenntartása. A felbomlott házasságban felnőttek óvatosabbak és bizonytalanabbak kapcsolataik kialakításában, később lépnek házasságra, és nagyobb hajlamot mutatnak próbaházasságok kialakítására. Arra is van bizonyíték, hogy ezek felbomlása gyakoribb a hagyományos házasságok felbomlásánál. Tehát egy láncreakciós jelenséggel állunk szemben: a szülők által okozott kár következményeit gyermekeik öröklik.

Mindezek ugyanarra a tipikus jelenségre mutatnak: a posztmodern világban a szexualitás és a szexuális magatartás triviálissá vált. Ez a változás kikerülhetetlen és szükségszerű konfliktust teremtett a hagyományos keresztény erkölcsi meggyőződés és a modern kulturális normák között. Ezért tartja a modern egyházi tanítóhivatal olyan fontosnak a hagyományos álláspont "csorbítatlan" megvallását, a házastársi szerelem szexuális megünneplése és az életadás közötti szétválaszthatatlan kapcsolat következetes és minden idekapcsolható kérdésterületre kiterjedő védelmét.

A szexuális forradalomról kialakult közfelfogást azonban kritikusan kell értelmezni. Újabb

felmérések arra utalnak, különösen Észak-Amerikában, hogy a nyugati társadalom szexuális magatartásában sokkal konzervatívabb, mint ami a korábbi felmérésekből vagy a tömegtájékoztatók által adott képből kitűnik. A homoszexuális beállítottságra vonatkozó általánosan elfogadott statisztikai adatokat napjainkban végzett felmérések megváltoztatták. Amíg a Kinsey riport után ezt a férfiak esetében 7-9%-ra becsülték, manapság a jelenség gyakoriságát 3-4%-ra, a nők esetében ennek felére teszik. Ennek a változásnak az egyik magyarázata abban a tényben rejlik, hogy ma különbséget tesznek a homoszexuális és az úgynevezett "biszexuális" magatartás, valamint az állandó jellegű beállítottság és a körülmények által kiváltott ideiglenes jellegű homoszexuális magatartás között. Az utóbbi különbséget lényegében a homoszexuális aktivitás gyakoriságával mérik. Ezért a kettő közötti határvonalat már nem lehet olyan élesen meghúzni, mint korábban. Hasonlóan konzervatívabb képet adnak a mai felmérések a házasságon kívüli és a házasságot megelőző szexuális aktivitás gyakoriságáról is. A forradalom értelmezésében is van tehát változás, ami lényegében a mai felmérések nagyobb pontosságával magyarázható.

A modern genetika, neuro-fiziológia és magatartástudomány egyaránt bizonyítja, hogy a szexuális polaritás meghatározó szerepet játszik a személyiség kialakulásában és az ember életében. A nemi különbözőség genetikusan meghatározója minden sejtünk magjában megtalálható. Ez rányomja bélyegét a személy fiziológiai sajátosságaira, magatartására, nyelvhasználatára és gondolkodásmódjára is. A szexuális differenciálódás nem ellentétes hanem egymást kiegészítő különbség. Ebből a vázlatos helyzetképből is kitűnik, hogy a szexualitás nagyon is összetett szerepet játszik életünkben. A szexuális forradalom sajátosságai is bizonyítják, hogy a szexuális magatartást nem lehet szétválasztani a személy legmélyebb sajátosságaitól, erkölcsi és vallásos értékrendszerétől. A szexuális felelőtlenség nem határolható el élesen magatartásunk más területétől. Más szóval, aki nem megbízható szexuális magatartásában, az feltehetően más emberi kapcsolatában sem az. A felnőtt személy értékrendszere, érzelmi világa, gondolkodás- és cselekvésmódja harmonikus és következetes egységet alkot, szexuális magatartása mindennek csupán egyik megnyilvánulása. Ebből az összefüggésből kiszakítva nem lehet erkölcsileg megbízható ítéletet sem alkotni arról. Ezt a tényt húzza alá az a családi és társadalmi kapcsolatokba be nem illeszthető és nem ritkán tragikus érzelmi megrázkódtatást, személyes kiábrándulást és önbizalomvesztést okozó konfúzió is, amit egy át nem gondolt és felelőtlen szexuális kaland okozhat az ember életében. Szexualitásunk integrálása, személyes birtokbavétele nagy mértékben függ az egészséges családi légkörtől. A szülők és a többi családtag szerepét és példáját más behatás nem képes teljes mértékben helyettesíteni vagy éppen ellensúlyozni. A családi légkör átöröklődik ezen a területen is. Akik úgy gondolják, hogy a szociális igazságosság úgynevezett makro-etikai kérdései mellett eltörpülnek a szexuális magatartás személyes, mikro-etikai problémái, jól tennék, ha több figyelmet fordítanának a nyugati világ utcán fölnövekvő fiatal nemzedékére, akiket nem ritkán a családi kapcsolatok elsorvadásának következményei fosztottak meg emberi méltóságuktól és jövőjük megteremtésének lehetőségétől. A sivárrá vált szexuális kapcsolatokból fakadó érzelmi éhség nem kisebb probléma a fizikai éhségnél.

A jegyzet bevezetése módszertani kérdésekkel foglalkozik. A további fejezetek megvizsgálják a keresztény szexuális etika biblikus alapjait, annak történelmi fejlődését, valamint a modern egyházi tanítást és annak teológiai alapfeltevéseit. A tanulmányt néhány gyakorlati kérdés vizsgálatával zárjuk.

<http://mek.oszk.hu/00100/00189/#>